

Eduard Vallory

L'escoltisme i el caràcter intuïtiu de la seva acció educativa

Resum

La majoria de les vegades, l'escoltisme s'explica millor per com li brillen els ulls a algú quan tracta de descriure les seves qualitats que per les paraules que usa. Això es deu al fet que l'escoltisme està molt més relacionat amb les experiències vitals que amb les explicacions, així com a la seva naturalesa profundament intuïtiva. Per això, més enllà d'analitzar la història, marc ideològic i estructura organitzativa i funcionament de l'escoltisme, en aquest escrit s'analitza com funciona realment l'escoltisme, i com podem extreure de la seva acció educativa intuïtiva certa informació sobre l'impacte d'aquesta acció.

Paraules clau

Acció educativa, Autodesenvolupament, Convivència, Democràcia, Diversitat, Escoltisme i llibertat, Funcionament en xarxa, Impacte educatiu

El escultismo y el carácter intuitivo de su acción educativa

La mayoría de las veces, el escultismo se explica mejor por cómo le brillan los ojos a alguien cuando trata de describir sus cualidades que por las palabras que usa. Esto se debe a que el escultismo está mucho más relacionado con las experiencias vitales que con las explicaciones, así como a su naturaleza profundamente intuitiva. Por eso, más allá de analizar la historia, marco ideológico y estructura organizativa y funcionamiento del escultismo, en este escrito se analiza cómo funciona realmente el escultismo, y cómo podemos extraer de su acción educativa intuitiva cierta información sobre el impacto de esta acción.

Palabras clave

Acción educativa, Autodesarrollo, Convivencia, Democracia, Diversidad, Escultismo libertad, Funcionamiento en red, Impacto educativo

The scout movement and its educational action's intuitive character

The qualities of the scout movement are easier to describe with feelings and expressions than with words. The reason for this is that the scout movement is closer to vital experiences and to a deeply intuitive nature than to explanations. That is why, instead of focusing on the analysis of history, ideological framework, organizational and working structure of the scout movement, this article analyses how the scout movement really works and how certain information about the impact of this action can be extracted from its intuitive education.

Keywords

Educational action, Selfdevelopment, Life together, Democracy, Diversity, Scout movement and freedom, Networking, Educational impact.

Com citar aquest article:

Vallory, E. (2012).

"L'escoltisme i el caràcter intuïtiu de la seva acció educativa".

Educació social. Revista d'Intervenció Socioeducativa, 50, pp 80-90

Introducció

L'escoltisme és un moviment educatiu de i per a nois i noies, autogovernat, independent i apartidista, de caràcter voluntari, i obert a tots sense distinció d'origen, nacionalitat, raça o creença, d'acord amb una finalitat i principis compartits i un mètode propi. La seva creació va ser el resultat de l'èxit del llibre *Scouting for Boys* (1908) de l'anglès Robert Baden Powell, que va esdevenir el màxim responsable de l'escoltisme britànic primer (1909) i mundial després (1920), quan es va constituir com a organització internacional...

La finalitat de l'escoltisme és contribuir a l'autodesenvolupament de la gent jove per tal que realitzin plenament les seves potencialitats físiques, intel·lectuals, socials i espirituals, com a individus, com a ciutadans responsables, i com a membres de les seves comunitats local, nacional i internacional. Està formalitzat en dues organitzacions internacionals: l'Organització Mundial del Moviment Escolta (WOSM) i l'Associació Mundial de Guies Escoltes (WAGGGS), presents en 165 països dels cinc continents, amb una força especial a Àsia, el món àrab o els països africans, més enllà dels països occidentals. L'escoltisme agrupa més de 30 milions de persones de manera voluntària, sent el moviment d'educació no formal per a nois i noies més nombrós del planeta.

La majoria de les vegades, l'escoltisme s'explica millor per com li brillen els ulls a algú quan tracta de descriure les seves qualitats que per les paraules que usa. Això es deu al fet que l'escoltisme està molt més relacionat amb les *experiències vitals* que amb les explicacions, així com a la seva *natural·lesa profundament intuïtiva*. Per això, més enllà d'analitzar la història, marc ideològic i estructura organitzativa i funcionament de l'escoltisme, tal com he fet en altres treballs², en aquest escrit s'analitza com funciona realment l'escoltisme, i com podem extreure de la seva acció educativa intuïtiva certa informació sobre l'impacte d'aquesta acció.

L'escoltisme està molt més relacionat amb les experiències vitals que amb les explicacions

El funcionament en xarxa

L'escoltisme és un moviment educatiu basat en el compromís voluntari de les persones que el componen, que funciona en xarxa i que porta a terme les seves activitats a escala local a través d'un entramat global d'agrupaments escoltes que pertanyen a associacions nacionals organitzades per tot el món. És a dir que l'escoltisme és un moviment que funciona en xarxa i, alhora, té una organització associativa basada en la participació dels seus membres.

En l'estructura organitzativa de l'escoltisme hi ha tres nivells principals: els agrupaments escoltes (nivell local), que són els *nodes* de la xarxa; les associacions (nivell nacional); i l'organització mundial (nivell global).

En efecte, l'escoltisme disposa d'uns òrgans de decisió a escala mundial que estableixen els seus principis, característiques i línies d'actuació principals, amb la participació directa de les associacions nacionals. En el model organitzatiu de l'escoltisme el procés de presa de decisions es basa en procediments democràtics, en el debat i en la igualtat de vot. Es configura a través d'associacions nacionals que, al seu torn, exerceixen els seus drets dins de l'organització mundial. I té el nivell local com el seu principal àmbit d'acció, no només perquè és aquí on es realitza l'acció educativa, sinó també perquè és aquí on la democràcia de base del moviment, amb els seus milions de membres voluntaris, es porta igualment a terme.

L'acció a escala local per aconseguir les metes a escala global ha estat una característica distintiva de l'escoltisme com un moviment mundial des dels seus inicis. Un document recent de la WOSM sobre la governança del moviment escolta estableix el següent. «L'educació per a una “ciutadania global” comença amb el foment de la plena participació social, econòmica i política en l'àmbit de la comunitat local».³

Aquesta acció funciona a tot el món, coordinada d'una manera molt flexible i intuïtiva, com una enorme xarxa. La xarxa d'operacions del moviment escolta s'ajusta a la definició formulada pel sociòleg Manuel Castells: els components són alhora autònoms i dependents de la xarxa escolta, i sovint també són membres d'altres xarxes i comparteixen els objectius d'aquestes.⁴ És cert que l'estructura organitzativa de l'escoltisme aparenta ser el contrari de la idea de xarxa: organització mundial i processos de presa de decisions definits, associacions nacionals i persones responsables en diferents àmbits, fins arribar al nivell local. No obstant això, l'existència d'una estructura organitzativa no significa que el que s'estigui planejant a una escala general s'apliqui automàticament a altres nivells, sinó tot el contrari.

El paper de l'organització és donar coherència i continuïtat històrica al moviment, que funciona com una xarxa. És a dir que els òrgans mundials, així com les associacions nacionals i els seus propis agrupaments escoltes, «viuen, de fet, dins d'aquesta xarxa, facilitant la qualitat de les comunicacions dins de la xarxa i compartint coneixements a través de tota la xarxa, però no controlant amb poders jeràrquics».⁵

Al contrari del que podria semblar, l'escoltisme és «com una xarxa flexible de col·legues, com una família o una comunitat, units per la història, per la creença en els seus principis fonamentals, i que comparteixen un únic i indefinible *esperit* i una finalitat comuna».⁶ Així doncs, hi ha una gran diferència entre el funcionament aparent (que semblaria jeràrquic) i el funcionament real de l'escoltisme. De fet, la seva pràctica mostra que en l'escoltisme els seus diversos components interactuen en formes que no poden ser controlades jeràrquicament. Per exemple, molts canvis en la metodologia o el funcionament d'algunes associacions nacionals han estat el resultat del contacte amb altres associacions (de vegades a través dels agrupaments), que els han donat idees que després elles han posat en pràctica. El mateix ha succeït a

escala local amb els agrupaments escoltes que han impulsat canvis derivats de la interacció amb altres agrupaments. L'aparició de la coeducació i els agrupaments escoltes mixtos -i fins i tot la fusió d'associacions pertanyents per separat a la WAGGGS i la WOSM- ha estat, en part, conseqüència d'aquest efecte.

La participació voluntària dels educadors i responsables escoltes, que exerceixen els autèntics rols de lideratge del moviment, és essencial per comprendre com funciona la xarxa a tot el món. Atès que aquests rols no són ni obligatoris ni remunerats, és només la força de la voluntarietat i els valors compartits el que genera la participació: no hi ha jerarquies directives imposades. Una organització mundial de la magnitud i l'abast de l'escoltisme, que té l'educació en ciutadania com un objectiu, ha atret sovint l'interès de règims autoritaris que han volgut utilitzar com una eina per a la manipulació ideològica, sense èxit: la condició de *moviment* de l'escoltisme, a més de la finalitat, els principis i el mètode compartits, fan impossible qualsevol control ideològic imposat.

Un moviment educatiu no obligatori, en el qual els educadors i els responsables no reben cap tipus de compensació material per les seves tasques, requereix un marc d'acord amb la profunda complicitat entre els ideals individuals i els ideals del moviment. Aquesta complicitat ha de garantir que en el futur seguirà havent-hi persones disposades a fer-se càrrec de l'educació dels escoltes més joves. Per tant, l'adopció d'estratègies i línies de treball conjuntes fa que el moviment, com un tot, vagi en una mateixa direcció general, no a través de la imposició, sinó mitjançant la generació de projectes compartits. En aquest sentit, el sistema de presa de decisions democràtic és essencial per donar legitimitat a les decisions adoptades a tots els nivells -del mundial al local.

L'impacte educatiu de l'escoltisme

Una de les fortalezes més grans de l'escoltisme és també una de les seves pitjors debilitats: la naturalesa profundament intuïtiva de la seva acció educativa. La grandesa es deriva del fet que, per als nois i noies, l'escoltisme consisteix principalment en *gaudir*, més que en *aprendre*. I per això, des de principis del segle XX, molts nois i noies entren a l'escoltisme sense pensar de quina manera les activitats en què participen contribueixen al seu desenvolupament integral com a persones autònomes, solidàries, responsables i compromeses. La debilitat d'aquesta característica es troba en què molta gent interessada en l'educació només veu l'aspecte recreatiu de l'escoltisme, perquè no arriben a percebre el fort impacte educatiu d'aquest moviment.

El mètode educatiu de l'escoltisme el componen set elements que operen com un únic sistema: Aprendre fent (aprenentatge per l'acció); interacció entre adults i joves (els adults donen suport als joves); treball en petits grups; activitats a la natura; marc simbòlic; autodesenvolupament progressiu, i principis compartits i compromís cap a ells.

Una de les fortalezes més grans de l'escoltisme és també una de les seves pitjors debilitats: la naturalesa profundament intuïtiva de la seva acció educativa

Des d'una perspectiva antropològica, Edward Hall manté que l'afirmació que cal «motivar» als més joves perquè aprenguin és falsa: «Encara que no és estrany trobar nens als quals no sempre els agrada l'escola, als nens, en general, els agrada aprendre, als joves els encanta aprendre, i quan l'impuls d'aprendre desapareix, és un missatge que s'ha de prendre molt seriosament, perquè significa que a un li queda poc a la vida que el retengui en aquesta terra».⁷ Aquí resideix un dels elements clau de l'èxit de l'escoltisme: la seva capacitat de despertar l'interès dels adolescents i els més joves per «guiar la seva pròpia canoa», en paraules de Baden-Powell, i en fer-ho, donar-los una meta i fer-los participants del seu procés d'educació.

El pedagog Joseph Farrell, recollint les idees de David Olson sobre el gran contrast entre el que diu la ciència cognitiva i el que fa l'educació escolar, les ha resumit en aquest esquema:⁸

En analitzar aquestes comparacions, podem veure que l'escoltisme va ser

Què diu la ciència cognitiva	Què fa l'educació escolar
Allò que les persones aprenen depèn d'allò que ja saben.	Allò que aprenen depèn d'allò que determina l'escola.
Les persones aprenen perquè estan intrínscament interessades o perquè els plau aprendre.	Cerquen el coneixement perquè «necessiten el crèdit».
L'aprenentatge s'inspira en la recerca de significat, creixement i entesa.	Allò que s'aprèn depèn dels llibres, capítols o pàgines imposats.
El creixement intel·lectual és espontani i continu.	És una qüestió d'obligació i deure.

concebut segons els elements del que diu la ciència cognitiva avui. En particular, té la clara intenció de crear un desig d'aprendre en els adolescents, com Robert Baden-Powell va explicar el 1922 en el seu discurs d'obertura en el III Congrés Internacional d'Educació Moral:

«L'artesanía, el cerimonial i les eines dels pells roges o els zulus tenen el seu atractiu per a cada noi; l'aventura real de portar un bot o l'exploració d'un país estrany, l'escalada de muntanyes agrestes, la recerca naturalista en muntanyes i boscos, l'acampada i l'artesanía en fusta, les habilitats pioneres; tot això li resulta fascinant. Usant aquests atractius per daurar, la píndola de l'educació es pot administrar més fàcilment. Com l'entenc, l'educació no significa tant posar coneixements en el jove com proporcionar-li el desig d'adquirir-los i el mètode per a fer-ho possible».⁹

Podem trobar aquesta idea de generar el desig d'educar-se mentre es desenvolupen les habilitats en ciutadania en l'assaig de John Dewey *El meu credo pedagògic*, quan afirma: «Crec que l'única educació veritable es fa estimulant les capacitats de l'infant tenint en compte les necessitats de les situacions socials en què es troba. A través d'aquestes necessitats, és estimulat

a actuar com a membre d'una unitat, a emergir de la seva estretor original d'acció i de sentiment, i a considerar-se un mateix des del punt de vista del benestar del grup al qual pertany».¹⁰

En efecte, l'acció educativa de l'escoltisme no es pot veure en una fotografia fixa, sinó més aviat en una seqüència: és el conjunt d'elements aparentment modestos el que fa que les activitats escoltes es visquin com un univers paral·lel, i que a poc a poc conformen la personalitat dels nois i noies: normes senzilles per lligar-se i portar el fular al coll, abans de menjar esperar que tothom pugui fer-ho, el sentiment que l'esforç té una recompensa en si mateix, la perseverança per assolir fites, l'alegria davant l'adversitat, el sentit de pertinença, l'amistat, la cooperació, la confiança en abordar els problemes, el descobriment espiritual, l'autogovern... com va escriure fa un segle el primer degà del Teachers College de la Universitat de Columbia (Nova York), James I. Russell: «El currículum escolta li pot semblar superficial al pedagog, i sens dubte una gran part del que s'ensenya no és ni sistemàtic ni exhaustiu. Però la pràctica de l'escoltisme no pretén substituir l'ensenyament escolar. Es tracta d'una eina per complementar l'educació formal de les escoles, introduint el jove en un nou camp i donant-li l'oportunitat de posar en pràctica totes les seves capacitats, intel·lectuals, morals i físiques».¹¹

L'acció educativa de l'escoltisme no es pot veure en una fotografia fixa, sinó més aviat en una seqüència

Analitzar l'impacte educatiu de l'escoltisme com un tot difereix d'analitzar l'efecte educatiu de l'escoltisme en una societat en particular. Com es destaca en el llibre *Comparative Education*, la majoria dels macroestudis sobre educació pressuposen l'Estat-nació com la unitat bàsica per a l'anàlisi.¹² També és així en el cas de l'escoltisme: hi ha nombrosos estudis sobre l'escoltisme nord-americà, l'escoltisme britànic, l'escoltisme francès, l'escoltisme japonès..., o fins i tot a escala regional, com l'escoltisme africà, i cada un dóna per fet que està parlant *sobre l'escoltisme* com a tal. Però no és així: només analitzen una part de tot el moviment. És aquesta la raó per la qual la investigació que conté el llibre *L'escoltisme mundial: La discreta remor d'un bosc que creix* és la primera existent sobre l'escoltisme a escala mundial. I és també per això que, atès que l'educació comparada ha estat tradicionalment una recerca de similituds i diferències en sistemes educatius o en activitats, idees i ideologies,¹³ l'escoltisme mundial hauria de ser un objecte d'estudi molt atractiu per aquesta disciplina.

En un intent de revelar en un estudi comparatiu quin és l'impacte educatiu real de l'escoltisme, al marge del seu funcionament intuïtiu, la suïssa Jacobs Foundation (dedicada a «fomentar el desenvolupament infantil i juvenil») patrocina una investigació qualitativa en profunditat a mitjan de la dècada de 1990, encarregada pel Buró Escolta Mundial i confiada a tres investigadors independents. Es van analitzar tres casos diferents de les seccions d'escoltes adolescents (13-18 anys), a Escòcia, França i Bèlgica, emprant com a mètode una sèrie d'entrevistes en profunditat realitzades al llarg d'un any amb els agrupaments escoltes, els seus caps i els pares dels joves, i portant a terme una anàlisi en profunditat sobre com afecta l'escoltisme als adolescents. El resultat va ser l'extens estudi sociològic *The Educational Impact of Scouting*.¹⁴ Encara que l'estudi té la limitació òbvia de referir-se

únicament a associacions europees, no existeix cap altre estudi amb aquestes característiques, rigor acadèmic i profunditat analítica sobre les implicacions educatives del moviment escolta, pel que els seus resultats són un recurs acadèmic molt important.

Un element que cal destacar és una cosa que fa que semblin «diferents» les diverses realitats de l'escoltisme al món, fins i tot per a molts escoltes: en els agrupaments analitzats, els caps escoltes tenen enfocaments diferents i defensen aproximacions diferents per contribuir al desenvolupament dels joves. Mentre que en un agrupament es posa l'accent en l'oportunitat de reforçar les relacions (enfocament en la cohesió del grup com un mitjà per a les relacions interpersonals), l'accent d'un altre es posa en l'exercici de la responsabilitat (enfocament en el sentit de solidaritat), i encara un altre posa en pràctica una àmplia varietat d'habilitats (exercici de la capacitat de lideratge).¹⁵ De fet, com va assenyalar Laszlo Nagy (primer secretari general de WOSM), part del potencial de l'escoltisme com a moviment mundial rau en la seva diversitat i la capacitat per adaptar-se a realitats diferents:¹⁶ en un moviment amb profundes arrels locals, unitat no significa homogeneïtat.

I si aquesta diversitat es produeix entre tres països europeus, pot ser encara més intensa entre països dels cinc continents. En això, en la dècada de 1960, el mateix Nagy va mostrar la raó de què les associacions escoltes de l'Europa continental no compreguessin la manera d'entendre l'escoltisme dels escoltes nord-americans, i viceversa. Aquesta tensió mal entesa es pot resumir dient que l'enfocament nord-americà és més pragmàtic i basat en les habilitats, mentre que l'escoltisme europeu continental és més intel·lectual i posa més èmfasi en l'educació que en l'entrenament. Era una diferència que no s'havia detectat fins llavors i que ha causat desacords sobre la manera «veritable» d'entendre l'escoltisme. Per Nagy, cap dels extrems és millor, sinó que s'hauria d'assolir un equilibri entre els dos.¹⁷

La investigació sobre l'impacte educatiu de l'escoltisme té moltes altres conclusions interessants, que es podrien comparar amb dades similars sobre agrupaments d'altres països i contextos culturals. En primer lloc, els adolescents creuen que el cap dels escoltes no és tant un model a seguir com un company en el procés de desenvolupament personal, en què l'experiència personal i l'intercanvi d'opinions diferents és el que compta. El fet que el cap sigui un company d'aventures no remunerat reforça la idea de companyonia entre el cap i els adolescents, generant així un fort vincle intergeneracional entre ells. L'absència de remuneració és rellevant. A més, en termes de contribució del cap a la construcció d'un sistema de valors per a l'adolescent, l'estudi mostra que els valors no són interioritzats per inculcació o transmissió directa, sinó per experiència personal, i es confereix sentit a les experiències del grup.

El treball també assenyala que quan els escoltes adolescents prenen consciència d'un valor que té un significat personal per a ells, tracten de canviar certs aspectes del seu comportament perquè aquest coincideixi amb les seves creences, encara que necessiten l'estímul de l'experiència que adquireixen com a grup. A més, la impossibilitat estructural de la transmissió directa de

valors o l'adoctrinament en l'escoltisme es pot veure a la manera com els escoltes adolescents estudiats extreuen críticament la coherència dels valors suggerits amb les pràctiques: si el valor proposat és interioritzat, passen a ser crítics amb les pràctiques incoherents, fins i tot si procedeixen del cap. La convivència en la patrulla o la secció, que és una experiència molt més intensa en els campaments d'estiu, es converteix en l'instrument educatiu més important, amb el qual interioritzen la seva obertura de mentalitat, el sentit de responsabilitat envers els altres i envers ells mateixos i la confiança en les seves habilitats i capacitats.¹⁸

Aquest extraordinari atractiu de l'escoltisme com a agent educatiu per als adolescents també ho va destacar en la dècada de 1920 el pedagog progressista irlandès Edmond Holmes. En analitzar en quins principis generals haurien de basar les escoles preparatòries, manifestava: «L'escoltisme és, de molt, l'intent més reeixit que s'ha fet per contribuir a l'educació dels adolescents. I deu el seu èxit al fet que té degudament en compte la satisfacció de dos necessitats imperioses de la naturalesa humana: la necessitat de realitzar-se i la necessitat de treballar amb i per als altres».¹⁹ Aquest doble enfocament (el «deure cap a un mateix» i el «deure envers els altres», dos dels tres principis de l'escoltisme) té l'habilitat d'aconseguir un gran objectiu educatiu impulsat pel propi interès de l'escolta: «S'anima l'escolta a desenvolupar-se en moltes direccions per aprofitar al màxim les seves capacitats naturals, les seves aptituds i els seus gustos. Se l'anima a fer-ho, en part, perquè pugui prendre consciència d'ell mateix, i, en part, perquè es pugui convertir en un membre útil de la societat. Perquè també se l'anima a exercir el seu paper com a membre d'una comunitat, a identificar els interessos d'aquesta amb els seus propis, a ser-li fidel, a treballar per a ella, a servir-la ».²⁰

En l'escoltisme, hi ha una interacció dinàmica entre el grup i la persona, sobretot a causa de la naturalesa voluntària de la participació, on el grup no s'imposa sobre la persona, sinó que li permet incrementar la seva autonomia moral i la confiança en si mateixa. Això també ho demostra la investigació de *The Educational Impact of Scouting*, que explica que la qualitat de la relació i l'ambient constructiu de l'experiència escolta semblen ser factors rellevants per ajudar els adolescents a desenvolupar-se i per a construir un sentit de pertinença: «la sensació de seguretat, l'autoestima i la motivació es reforcen a través de les relacions que es desenvolupen, que animen els joves a progressar en les seves habilitats i a emprendre projectes més ambiciosos, assumir responsabilitats, etc., la qual cosa també contribueix a la seva autoestima i la confiança en si mateixos. A través de les experiències significatives dutes a terme conjuntament, les relacions es reforcen, els joves poden explorar amb altres el significat i el valor d'aquestes experiències i relacions, i així successivament».²¹ Probablement, aquesta habilitat per capacitar els joves és el que va fer que Maria Montessori digués que l'escoltisme alliberava els infants «dels estrets límits en què havien estat confinats ».²²

La qualitat de la relació i l'ambient constructiu de l'experiència escolta semblen ser factors rellevants per ajudar els adolescents a desenvolupar-se i per a construir un sentit de pertinença

L'acció educativa de l'escoltisme és capaç de combinar equilibradament els dos processos continuament enfrontats en el desenvolupament de la personalitat, segons Russell: un («acceptar el guiatge») que tendeix a restringir

la iniciativa del subjecte, i l'altre («guiar-se a si mateix») que reforça la voluntat personal. Es tracta de la combinació de disciplina i iniciativa.²³ «Una força afavoreix la identitat de l'espècie, el conservadorisme i l'eficiència; l'altra, la individualitat, la iniciativa i el progrés», escriu. Per tant, l'escoltisme combina l'aprenentatge d'hàbits i l'assumpció de responsabilitats a través d'un programa educatiu que «treballa amb destresa, mitjançant centenars d'hàbits específics, per afermar un noi en unes maneres de vida correctes tan fermament com si se'l subjectés amb cadenes d'acer, però el millor de tot és que dona mostres d'una actitud positiva per fer front a situacions que posen a prova la confiança en si mateixos dels nois i que els permet demostrar tot el seu talent per l'originalitat i el lideratge».²⁴ Certament, el lideratge és un dels principals resultats obtinguts per l'escoltisme gràcies a la seva acció educativa. El lideratge és el procés d'influir els altres a entendre i estar d'acord amb què cal fer i com fer-ho per aconseguir uns objectius compartits, així com el procés de facilitar els esforços individuals i col·lectius per a assolir-los²⁵. Més concretament en el cas que ens ocupa, l'escoltisme genera el que Burns va denominar lideratge transformacional, és a dir, un lideratge que produeix canvis en les persones i en els sistemes socials, mitjançant la creació de canvis valuosos i positius en els seguidors, que fan que ells també arribin a convertir-se en caps.²⁶ Això no només explica el paper del moviment escolta en la formació d'individus autònoms que es converteixen en ciutadans responsables, sinó també com el moviment es perpetua en comptar amb noves generacions de persones que comparteixen valors, principis, objectius i el desig de dedicar part del seu temps lliure a l'educació dels joves.

L'Informe Delors de la UNESCO²⁷ va establir els quatre pilars de l'educació: Aprendre a conèixer, aprendre a fer, aprendre a conviure i aprendre a ser. L'acció educativa de l'escoltisme contribueix especialment bé a aprendre a conviure, és a dir, a «desenvolupar la comprensió dels altres, el reconeixement de la interdependència, les aptituds per al treball en equip i la resolució de conflictes, a més d'un gran respecte pels valors del pluralisme, la comprensió mútua, la pau i la justícia».²⁸ Com assenyala Miquel Essomba, l'escoltisme té quatre elements que el fan possible: els projectes que duen a terme els joves sobre la base de la llibertat d'elecció, el grup com a unitat de referència, l'experiència de vida que dona sentit i la interconnexió educativa amb l'entorn social. I tot això a partir de tres condicions: el caràcter no remunerat, que evita la relació client-producte, la diversitat, que crea grups heterogenis, i el compromís, basat en la llibertat i també en la responsabilitat.²⁹

En resum, tot i la naturalesa intuïtiva de l'escoltisme, hi ha literatura acadèmica que mostra com aquest moviment educatiu s'ha construït sobre bases molt sòlides, com així ho han entès destacats teòrics de la pedagogia, científics cognitius i antropòlegs que estudien l'aprenentatge humà.³⁰ Però, com assenyala Farrell³¹, queden un parell de preguntes per respondre: Per què nois i noies de tants països del món entren en el moviment escolta i hi romanen? Per què el mètode pedagògic de l'escoltisme funciona tan bé, que milions de joves i caps voluntaris adults, a tot el món, en gairebé totes les cultures, civilitzacions i religions conegudes de la humanitat, en participen voluntàriament?

Hi ha quelcom d'universal i etern en un adolescent, diu Jacques Moreillon: qualsevol que sigui el seu país o la seva cultura, gaudirà amb els mateixos jocs, s'enfrontarà als reptes d'aquestes situacions, tindrà els mateixos dubtes i els mateixos temors. I el mètode escolta té la capacitat de respondre a tot això. És aquesta universalitat i intemporalitat el que també explica no només perquè l'escoltisme es propaga amb tanta naturalitat i facilitat en tants països, sinó també perquè s'adapta tan bé a tantes cultures. Com explica Moreillon: «Sempre m'ha meravellat, en els meus gairebé 500 missions en 105 països per a la WOSM, fins a quin punt cada associació escolta, de fet, cada agrupament escolta, percebia l'escoltisme com una cosa *local*, nascut al *seu* país, la *seva* ciutat, i de cap manera «importat» de l'estranger. Això, al meu entendre, es deu a la adaptabilitat del mètode escolta al que és alhora *universal* i *etern* en cada noi o noia».³²

Joseph Farrell afegeix que si se li pregunta a un escolta, «com he fet en moltes cultures arreu del món», per què està en el moviment, la resposta més comuna és: «És divertit. Fem coses fantàstiques que altres nois no poden o no volen fer!». Així doncs, per als nois i noies, l'escoltisme és llibertat, amics, emocions, diversió, aventura i un sentit de felicitat, i sempre hi ha un fort sentiment d'orgull personal i d'èxit. Però des d'un punt de vista pedagògic, Farrell destaca que la *genialitat* de l'enfocament educatiu escolta és que no tracta directament d'«ensenyar», sinó que està concebut per «permetre l'aprenentatge», «que com ja he argumentat» en altres articles³³—diu Farrell— «és la manera que tota la planificació de l'educació ha de funcionar si és que aspira a arribar a tenir èxit. I l'escoltisme, en certa manera, ho fa a través del subterfugi. Diversió, aventura i desafiament és l'atracció; l'aprenentatge és el resultat».³⁴

La genialitat de l'enfocament educatiu escolta és que no tracta directament d'«ensenyar», sinó que està concebut per «permetre l'aprenentatge

Eduard Vallory

Doctor en Ciències Polítiques i Socials per la UPF, antic president de la Fundació Escolta Josep Carol
evallory@upf.edu

- 1 Aquest article està basat en un apartat del llibre: Eduard Vallory (2012): *World Scouting: Educating for Global Citizenship*. Nueva York: Palgrave Macmillan.
- 2 Eduard Vallory (2010): *L'escoltisme mundial: La discreta remor d'un bosc que creix*. Barcelona: Proa (col·lecció *La Mirada*, 82). Eduard Vallory (2009): "Status Quo Keeper or Social Change Promoter? The Double Side of World Scouting's Citizenship Education", a: Nelson Block and Tammy Proctor (ed.): *Scouting Frontiers: Youth and Scout Movement's First Century*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing.
- 3 El grup escolta local no existeix a tots els països: almenys sé que hi ha l'excepció de BSA, on, en comptes dels *agrupaments escoltes*, els nuclis són les «unitats» de cada grup d'edat.
- 4 «Document 7: 'Governance of WOSM'. 37th World Scout Conference» (Yasmine Hammamet, Tunísia, 2005: adoptat com a document de referència). WOSM, Ginebra, 2005: 4.
- 5 «Els components de la xarxa són alhora autònoms i dependents pel que fa a aquesta, i poden formar part d'altres xarxes i, per tant, d'altres sistemes de mitjans que busquen aconseguir altres objectius. El funcionament d'una xarxa determinada dependrà aleshores de dos atributs fonamentals de la xarxa: la seva connectivitat, és a dir, la seva habilitat estructural per facilitar una comunicació eficaç entre els seus components; i la seva coherència, és a dir, fins a quin punt hi ha uns interessos compartits entre els objectius de la xarxa i els dels seus components.» (Castells, 2000: 171).
- 6 «Actions that speak louder [...]», extret de «The Bottom Line», World Scout Foundation, juny del 2002. http://scout.org/en/content/download/3241/30663/file/20bl_wosmstrat_e.pdf (Consultat l'1 de juliol de 2011).

- 7 Ibid.
- 8 Hall, Edward T. (1986): «Unstated Features of the Cultural Context of Learning», a Thomas, A. i Ploman, E.W. (ed.): *Learning and Development: A Global perspective*. Toronto: OISE Press, 157-176 (p. 159). Citat a Farrell, 2011.
- 9 Olson, 2003: ix; Farrell, 2011.
- 10 La idea fa referència tant als nois com a les noies, com afegeix ell mateix una mica més endavant: «Gran part de la vida a l'aire lliure, amb l'estudi de la natura, l'acampada, l'exploració, el traçat de mapes, el dibuix, etc., resulta igualment atractiva i profitosa per a les noies. De manera que la joventut d'arreu del món sembla que hi està predisposada». Baden-Powell, Robert ([1923] 2007): "Education in Love Instead of Fear (Re-edition of the report presented to the 3rd International Congress of Moral Education. Geneva, 1st of August 1922)".
- 11 Dewey, 1897; Nelson Block ho indica a Block i Proctor, 2009: 9.
- 12 Russell, 1917.
- 13 Armove i Torres, 2007: *Comparative Education: The Dialectic of the Global and the Local* (3a edició). Lanham, MD: Rowman and Littlefield Publishers:8. En ciències socials, aquest biaix s'ha denominat *nacionalisme metodològic* (Smith, Anthony D. (1979): *Nationalism in the Twentieth Century*. Oxford: Martin Robertson and Co., 191).
- 14 Armove i Torres, 2007: 133.
- 15 Tra Bach, Huberman i Sulser, (1995): "The Educational Impact of Scouting: Three Case Studies on Adolescence." Ginebra: WOSM. http://www.scout.org/en/content/download/3415/31949/file/edimpact_e.pdf.
- 16 Ibid.: 63.
- 17 Nagy, (1967): "Report on World Scouting/Etude sur le Scoutisme Mondial." Geneva: Graduate Institute of International Studies/Institut Universitaire de Hautes Études Internationales (ciclostilat):59-62
- 18 Nagy, (1985): *250 Million Scouts*. London: Dartnell: 119.
- 19 Tra Bach, Huberman y Sulser, *op. cit.*: 208-215.
- 20 Holmes, (1921): *Give Me the Young*. London: Constable & Co. Ltd : 122-123.
- 21 Ibid., 123. Holmes conclou el següent: «En altres paraules, en la filosofia educativa de l'escoltisme, l'equilibri entre les reivindicacions de l'individu i les del jo col·lectiu es manté constantment, i així s'obre el camí per al naixement del jo ideal o universal, i perquè la més elevada de totes les causes apel·li al cor. Aconseguir i mantenir aquest equilibri hauria de ser l'objectiu principal de tots els qui estan interessats en l'educació; i en cap branca de l'educació és més urgent la necessitat d'assolir aquest objectiu que en la que s'ocupa de l'adolescència».
- 22 Tra Bach, Huberman i Sulser, *op. cit.*: 109-110.
- 23 Citat a Jeal, (2001): *Baden-Powell, Founder of the Boy Scouts*. New Haven CT: Yale University Press: 413.
- 24 Proctor, 2009, *op cit.*: xxvii.
- 25 Russell, 1917, *op cit*
- 26 Definició de Gary Yukl, citada en Àngel Castiñeira (2012): *Educar en el lideratge*. Barcelona: Fundació Escolta Josep Carol.
- 27 James M. Burns: *Leadership*. Nova York: Harper & Row, 1978.
- 28 Delors, Jacques et al. (1996): *Learning: The Treasure Within. Report to UNESCO of the International Commission on Education for the Twenty-first Century*. París: UNESCO.
- 29 'L'educació de la gent jove: Una declaració a l'alba del segle XXI', document editat el 1997 per la Coordinació Catalana de Colònies, Casals i Clubs d'Esplai, Escoltes Catalans, Esplais Catalans, i Minyons Escoltes i Guies de Catalunya (p. 10). <http://www.escoltesiguiues.cat/node/276>
- 30 Miquel A. Essomba, «Educar en el temps lliure: Simplement educar?», *Barcelona Educació*, 77 (juny del 2011), 12-15.
- 31 Farrell, 2011, *op. cit.*
- 32 Comentaris del Dr. Jacques Moreillon, exsecretari general de la WOSM (1988-2004), sobre la tesi doctoral d'Eduard Vallory Subirà «Global Citizenship Education». Barcelona, 20 de desembre de 2007.
- 33 Farrell, Joseph P. (1998): "Democracy and Education: Who Gets to Speak and Who Is Listened To?." *Curriculum Inquiry*, 28:1, 1-7.
- 34 Farrell, 2011, *op. cit.*